

SCIENTIELE LA ROMANI.

(Continuare din Nr. 15).

III. Elocuentia

Catu de pucine opuri de elocuentia s'au su-
pastratu dela romani pana la noi; si totusi ce de
barbati elocuenti a avutu Rom'a anca dela inceputu.
Pre tempulu republicei juriprudenti'a si elocuenti'a
erau unite intr' un'a si aceeași person'a. Erau inse
trei clasi de elocutiuni destinte: juridice, care
se tieneau inaintea tribunaleloru in favorea vre-unei
partite, publice care se tieneau inaintea a totu
poporulu in caus'a vre-unui lucru insemnatu de
alu statului, si in urma funebrali cari se tieneau
in onorea vre-unei persone repausate. In tote a-
ceste trei clasi de elocutiune s'au aflatu versati
forte multi barbati romani inainte de introducerea
scientieloru in Rom'a, cari se fecera maiestrii unei
elocuentie naturali, dintre cari s'au conserbatu
unele, altele, mai vertosu dintre cele funebrali,
si in scrisu, pentru ca istoricii cele mai vechi ora-
tiuni funebrali le numescu fontane istorice, si Ci-
cero dice, cumu ca adeseori prin prea multele laude
ce cuprendeau in sena aceste oratiuni s'a falsificatu
istori'a. Celi mai mari oratori ai acestei elocutiuni
naturali au fostu: Appiu Claudiu Crassu, dupa
orbirea lui numitu Caecus. Elu trai pre la a. R.
457. Nu mai pucinu T. Coruncanius, celu de an-
taniu pontifice romanu. Asemenea P. Ciciuniu Crassu
Dives, M. Corneliu Cetegu, in urma cunoscutulu
Cato Censoriu.

Dupa introducerea scientieloru in Rom'a a in-
ceputu a se cultiva si elocuenti'a si a imbraca o
forma scientifica. Deci numai de catu incepura
a se cultivá intrins'a dupa metodulu grecescu, si
ajutati prin midi-loce destinte, curundu pasira la
midiulocu P. Corneliu Scipio Nasica, ambii fratii

Grachi Tiberiu si Caju, Sulpiciu Galba, Emiliu
Lepidu si Papiriu Carbo cá celi mai alesi oratori
ai unei elocuentie intr' adinsu studiate, cari si ra-
pira adeseori spiritele. — Liciniu Crassu Orator
si M. Antoniu mosiulu Triumvirului erau celi de
antiau oratori ai acestui tempu. Dupa sistem'a
loru si dupa esemplulu lui Muciu Scevola, pre care
Cicero niluarata cá un pedagu alu seu, se prefa-
cura in acesta arte Hortensiu si M. Tuliu Cicero,
si devenira celi mai mari oratori, ce potú avé
candu-va Rom'a. Inse numai acestu din urma fu
acelu fericitu, cá opurile lui argumente vie de in-
geniositatei se descénda pana la noi. Aceste cap-
de opere ne facu se judecamu, cumu ca Rom'a ia
avutu pre barbati aceia, de si aru merita ei a se
post'pune lui Cicero, atari oratori, cá si cari n'a
mai produsu alta natiune. Afora de Hortensiu
mai emulara cu Cicero in elocuentia: Serviu Sul-
piciu Rufu, Caju Memiu, Juliu Caesar, Aemiliu
Scauru etc. Cicero avú pre Calvu, Asiniu, Pollio,
Munatiu Plancu, Mesala Corvinu, si pre Brutu
discipuli si imitatori. Dupa ce inse elocuenti'a
prein domnirea unuia singuru a fostu delatu-
rata, a scadiutu din florea sa, si numai ici colea
forte rari loptatori mai aflamu in campulu ei, si
mai numai inaintea forului de aparare.

Cu adeveratu ca scólele de elocuentia nu s'au
stinsu cu totulu, si inca se mai afla ici colea omeni
cari dau instructiune din elocuentia, ba tocma
exemple de declamatiuni. Cestiu Piu, Q. Haleriu
Salciu Bassu etc. ni se spunu a fi fostu compune-
torii declamatiuniloru scolastece, ci aceste stau de
parte de elocuentia primitiva. Elocuenti'a publica
a remasu de aci inainte singuru in panegirice, cari
erau parte funebrali laudanduse viati'a si faptele
mortului, parte cu alte ocațiuni laudanduse mai
cu sema faptele gloriose ale beludiciloru si altoru

prepusi. Panegiric'a care a facuto C. Pliniu Ceciliu Secundu imperatului Traianu a ajunsu celu mai mare gradu alu elocuentiei de acestu genu, si merita a se alaturá cu cele mai bune oratiuni ale lui Cicero. In temporele mai tardie s'au redicatu mai multe scole de elocuentia in Galli'a, in cari de intre celi multi mai buni si mai rei, au escelatu Latinu Pacatu si Cumeniu.

Ca mustre de stilu bunu, afora de oratiunile barbatiloru numiti, se comenda si culeptiunile epistolarie, ale caroru autori mai renumiti se numera antaiu M. T. Cicero, ale carui epistule indereptate catra amicul Celiu Rufu Atticu, de impreuna cu responsale acestuia sunt nescari mustre din etatea cea de auru. Mai tardiu au escelatu in acesta specialitate: L. Eniu Seneca, de la care avemu 134 epistole indereptate catra amicul seu Luciliu. Ele inse au mai multa insemnatate pentru cuprensulu lor, de catu pentru stilulu celu ruptu si tulburatu. Mai mare insemnatate au cele 10 epistole care ni le au lasatu C. Pliniu Ceciliu Secundu, aceste atatu in privinti'a cuprensului, catu si a stilului lor, celui frumosu si curatu merita a se compara cu cele mai bune opuri. Catra capetulu imperiului romanu au scrisu mai multi in stilulu epistolaru, intre cari Aureliu Simachu, Siliu Sidoniu Apolinariu, M. Aureliu Cassiodoru, ale caroru scripte de si nu se potu alatura intocm'a cu ale lui Cicero si Pliniu, totusi merita a se baga in sema atatu pentru cuprensulu, catu si pentru stilulu lor.

IV. Filosofia.

Filosofi'a grecésca de impreuna cu tote sectele ei a avutu o cuprendere buna de in partea romaniloru, precumu si imitatori destuli. Mai cu sem'a sect'a lui Zeno au fostu adamata tare de catra juristi, despre care unu viu argumentu ne da dereptulu romanu care-lu avemu inaintea ochiloru pana astadi. Intrinsulu aflamu deductiuni de cuvente, definitiuni, divisiuni, si argumente decisetorie, care si tragu originea din filosofi'a stoica. Si intr' adeveru ca in fapta se parea acesta filosofi'a a fi mai multu aplicata pentru viati'a practica, ca tote cele alalte, parte cá intrins'a filosofi'a practica erá, specialmente lucrata, parte ca dins'a pre urmatorii sei mai multu-i indemná, cá ori care alta secta spre o viatia activa, si spre o colucrare in folosulu publicu.

Ci catra capetulu republicei se pare a fi pre-

domnitu sect'a epicuria, si prea firesce, caci a cest'a favorindu egoismulu celoru mari si tari, lasitatea lor morale si religiosa, voluptuositatea cea nemarginita, adaugea forte multu la innadusirea semtiriloru cuscientiei si a marinitatei celei adeverate.

Aceste doue secte au fostu mai tare imbracisiate de catra romani. Cele alalte, pr. sect'a peripatetica si academica au fostu suscepte numai pre intre ele, si s'au nevolitu in doctrinele sale a intr'uni principiile celoru doue. Ele se apropiu din candu in candu de un'a au alta sistema. Uua cale propria-si croise siesi Cicero, elu erá unu academicu, inse nu cuteza nece una data a pasi la largu, ci-si avea de principiu a trage principiale cele mai bune din tote scolele la sene, si catu de desu se legana elu intre aceste nu se pote nega, de unde ca opurile lui filosofice se se pota bene precepe, sunt de ase studia si de a se cunosce bene sectele cele mai faimose vechi ale greciloru. Ele ne arata si influinti'a cea mare ce au avut'o aceste secte asupra natiunei romane. Suptu monarchismu se vede erasi asi fi redicatu capulu sect'a stoicesca; er' in periodulu de midilocu se vedu a fi fostu in usu principiale filosofiei pitagorice si ale scolei neo-platonice. Intr'aceea in cea mai mare parte a acestui periodu n'a existatu catedra filosofica in Rom'a.

Intre filosofi acestui periodu cari s'au eternizatu pre sene prin scriptele lor afora de M. T. Cicero, se numera inca: Q. Laetiu Caru, unu urmatoriu zelosu alu sectei epicurie, despre a carui poesie de natura lucruriloru s'a disu mai susu. Mai incolo L. Eniu Seneca din scol'a stoica pedagogulu lui Nero. Scriptele acestuia filosofice despre Mania, Provedentia, Leniscea cuscientiei, viati'a fericita, grati'a, statori'a, bene facere au mai tote un cuprensu morale. Mai pre acestu tempu trai in Rom'a unu stoicu Epictetu alu caruia Enchiridion e cunoscutu. Cu multu mai tardiu suptu Antoniu Piu scrisu L. Apuleiu cu o latinitate miserabile cartile sale despre lume, despre filosofi'a etc. Acest'a era urmatoriu scolei neo-platonice, precum si C. M. Aureliu Antoninu, a caruia carte despre sene insusi, cu tote ca se afla scrisa in limb'a grecesca, pre dereptu o numera unu discipulu stoicu intre opurile mai bune filosofice romane. Mai noi filosofi au fostu Minuciu Felix, Celiu Lactantiu Firmianu, si in urma Manliu Torcuatu

Severin Boethiu. Acesta scris cinci carti filosofice mangaitorie la inceputulu sec. VI in esilu, unde-lu aruncaşa camari'a regelui ostgoticu Ditericu. (Va urma.)

DISSERTATIUNE

asupra folosului si necesitatii „Scolei de Dumineci.“

(Urmare.)

De lipsa este mai incolo scol'a de dumineci si pentru aceea, ca aici invetiatoriulu are ocasiune binevenita a regula, a indrepta, a stramuta multe, care altminte nu learu putea cu acelu efectu.

Aici se potu desradecina credintiele desierte, incinse intre poporu, si lasandu tóte de o parte inca numai cantarile le voiu aminti. — Nu e mai frumoasa, mai redicatoria de inima pietate, ca si candu in biserica resuna impreunata Cantare a poporului; — aceasta bine intocmita se alatura la cele mai frumoşe choruri, care redica pietatea prin arta frumoşa a intrunitei regularitate, — si acestea cantari singuru in numita scola se potu invetia.

Folosulu scolei de Dumineci ilu comanda si insusi scopulu ei, carele este indoitu, adeca: cultur'a inimei si a sufletului; — de alta parte, alunga lenea, si ocasiunea indemnátore spre pecatu; numai de s'ar introduce acestea pe totu loculu, va instraina pe tinerime dela multe si primesdióse desfatatiuni. Nici aru putea tinerimea spre mai salutaria intreprindere santi timpulu de prisosu, ca spre scopulu amentitu. — Apoi e de insemnatu, ca prin acestu pasu mintea tinerimei nu numai in Dumineci si serbatori, ci si in dile comune aru fi cuprinsa, caci tinerimea dupa esperiintia si la lucru aru vorbi totu despre ceea ce au invetiatu si au auditu catechisanduse, si in locu de lociorituri netrebnice si pecatóse aru vorbi despre mai priinciose objete.

Geniulu sechiului presinte resuna cultura, si cei ce nu sciu nemica se rusinédia. — Toti ramii de cultura naintédia, debue dara si noi, — se folosimu din resputeri imbiétórea ocasiune, si prin cultur'a poporului a corespunde resunetului sechiului.

Inceputulu diseloru scóle in adeveru aru fi una greutate, ca precum tóte, asia si aceasta intreprindere aru da peste greutati mai alesu pe sate unde ori si ce noua datina — fia aceea catu

de santa — e impreunata cu greutati. Se luamu de exemplu numai ordinatiunea sunátore despre oltuire; acestu binefacatoriu inventu peste cati contrari nau datu la inceputu? Si eta acum poporulu e impacatu cu densulu. Se afla adeca in totu satulu ómeni, carii tienu de principiu: se remanemu langa cele de demultu, de aceia adeca, caroru nici introducerea scoleloru elementarie nu leau fostu la inima, dicundu; pentruce acele? Nici parintii nostrii n'au umblatu la scola, cu aceea totu au avutu, ce leau trebuitu? Remana si pruncii nostrii la sapa, — Asia? E dar déca n'ai sciutu Dumneata, nici ffiulu teu se nu scia? Inse cei mai bine sentitori patrundu mai departe cu mintea si suspina, ca parintii loru nu ii au invetiatu nici scrierea, de unde silescu, ca pruncii loru se fia mai fericiti, de cum sunt ei.

Va dice cineva: cumu se voru putea tinerii destramati astringe la frecuentarea Scolei de Dumineci? — „Est modus in rebus,“ stapanirea va ajuta, convingerea de bine va atrage, folosulu va adauge nectaru la ostenele.

Apoi timpulu ce sar petrece la numita scola pentru tinerime ar fi forte desfataciosu si redicatoria de inimi, au diundu si invetiandu totu ce este bunu si frumosu. Se nesuimu dar a introduce si a pratisa scola de Dumineci pentru scopulu ei celu inaltu. Nu i acesta neputinciosu. Tinerimea in mai multe comune locuite de barbati energiosi frecuentédia scól'a de dumineci cu succesu bunu, éra aceia ce se caiescu ca tinerimea nu frecuentédia, isi vedescu debilitatea — caci acele insusi guvernulu le aprobédia.

Si in tota intemplantarea unde se afla invetiatori destoinici se invetia. — Cultur'a poporului este devis'a timpului modernu, inse cultur'a basata pe relegiune, ca numai asia putemu spera unu viitoriu mai fericitu. Inse ca cultura se fia asia, debue mai anteu se avemu invetiatori bine adaptati in metodu culturei si alu crescerei; — pana voru lipsi acestiia, inflorirea scoleloru satesci e unu „pium desiderium.“ — Invetiatoriulu bunu este ornamentulu Bisericei, care cresce fi Bisericei; — este man'a drépta a ei, cu care colucra spre unulu si acelasi scopu. — In lumea de acum nu e destulu ca invetiatoriulu se scia numai ceti si scria; nu e destulu numai se absolvedia tocma si preparandea, ci déca pasiesce in scóla totu mereu sa se perfeptioneza, nu ca unul ce abia astepta se tréca orele

menite pentru invetiatura, ca se pota alerga dupa economia. Astfelu dupa a mea convingere nici de catu nu voru respunde asteptarei, ce se pune intrensii. Aceasta e convingerea chiaru a superioritatii noastre, care noi numai catu o facemu cunoscuta.

De pe la Satumare.
V. P. Prt.

**(ЪРМА ШИ ДНКЕИЕРЕА ЛЕЦЪИРЕИ АТИНГЪ-
ТОАРЕ ДЕ БАНКА МОЛДОВЕИ, ДИН Нр. 22
ТРЕКЪТ АЛЪ ФОИЕИ).**

Арт. 18. Акъла де ипотека ва фи дитърит де къръ Диванъла де Дитъритърѣ, каре ва адеверѣ къ авереа немѣшкътоаре ипотекакъ е скътитъ де дитповорърѣ ми де рекламадиѣ де зестре дъпъ арт. 1 § в дин анекса литера Т а Регламентълаѣ.

Арт. 19. Деакъ пропрѣитаръла фондосълаѣ ипотекакъ ва дитъръле къ плата анъитъдеѣ мълт де 15 зѣле песте терминъла семестрал, хотърът прин статътеле Банчиѣ, ачеаста дин зрмъ ва птѣ чере днапоѣреа капѣталълаѣ ипотекакъ. Дъпъ черѣреа Банчиѣ арвѣтръла деспре каре се ворвеште дн арт. 22 ва хотърѣ асвпра креанциѣ, ми Банка ва реклама де ла Диванъла де Дитъритърѣ адъчереа дитрв дитплинѣре а хотърѣреѣ арвѣтралъ.

Дн кърс де трѣи зѣле, Диванъла ва фаче къноскът даторникълаѣ ва сѣми плътеаскъ даторѣеа къръ Банкъ дн термин де зече зѣле, Деакъ дн терминъла ачеста де зече зѣле, даторникъла нъ ва плъти, пълъикациѣеа де 40 зѣле нецтръвъзареа авеѣреѣ ипотекакъе се ва инсера дндатъ дн Бълетинъла офѣциал, ми адъздекадиѣ се ва десевърми дн а 15 зѣ дъпъ ачеле 40, а ле пълъикациѣеѣ, деакъ Банка нъ ва чере зп термин маѣ днделънгат.

Пълъикадиѣле тезатърѣлор се вор фаче прин Бълетинъла Офѣциал ал Къръмъѣреѣ Молдовеѣ, ори прин зп сълпмент деакъ нъ вор днкъне кѣр дн къпрѣнсъла фоеѣ.

Арт. 20. Деакъ Банка се ва гъсѣ дн каз де а зрма къръ даторникѣи сеѣ къ дитплинѣреа дин авеѣреа немѣшкътоаре, лѣчитадѣеа легалъ ачелеашѣ авеѣрѣ а даторникѣлор сеѣ, нъ ва птѣ фѣ опрѣгъ ниѣи ординаръ, прин ниѣи зп фелѣс де поронкъ а авторѣтъцилор саз а къръмъѣреѣ.

Арт. 21. Банка нъ ва дитра пентрв креан-

дѣле сале асѣгърате дн депозѣтърѣ дн конкърсъл даторникълаѣ еѣ.

Арт. 22. Тоате прочеселе Банчеѣ дитпротѣва даторникѣлор саз алтор дндаторѣди, се вор дѣздека де къръ трѣѣ арвѣтрѣ дъпъ адеѣереа Банчиѣ. Фѣкаре парте ва адеѣе зпъ арвѣтръ, ми алъ трѣѣлеа арвѣтръ се ва пѣми де къръ арвѣтрѣи пѣмѣди де къръ пърѣди.

Дакъ арвѣтрѣи пѣмѣди де пърѣди нъ се вор зпѣ пентрв тълъгъѣре атингътоаре де камбѣ дн кърс де 24 оаре, ми пентрв алте тълъгъѣре дн трѣѣ зѣле асвпра адеѣѣреѣ сълперарвѣтрълаѣ, се вор лъса ла хотърѣеа персоанеѣ че се ва пѣми пе зпъ анъ де къръ Консѣлъла Админѣстратѣв снре а фонкѣциона статорникъ къ сълперарвѣтръ дн казъла маѣ сълс спечѣфикакъ. Асѣмѣнеа ми Банка поате пѣми одатъ пентрв тот-деа-зна пе арвѣтръла че се ва адеѣе еѣ къръ дъпса; тотъми еа нъ ва пѣми де арвѣтръ пе вре зпъла дин амплосадиѣ сеѣ. Тълъгъѣреа Банчиѣ де вор фаче къноскътъ пърѣди пъръте прин постъ саз прин зп сълъжважъ дѣрат ал Банчиѣ, къ днскрѣс де дештентаре а пѣми зпъ арвѣтръ ми де алъ днсемна Банчиѣ.

Дакъ пърътъла нъ ва респонде ла ачеастъ дештентаре, пентрв тълъгъѣре атингътоаре де камбѣ пълъ дн 48 де оаре, ми пентрв челе-лалте тълъгъѣре пълъ дн 8 зѣле де ла днкъноптѣицдаре комѣсарѣла къръмъѣреѣ ва пѣми пе арвѣтръ.

Хотърѣреле арвѣтрѣлор сълт неапелатѣве ми трѣвзналеле дѣрѣи сълт датоаре ла вѣдереа лор а ле адъче дитрв дитплинѣре. Зпъ дъпликакъ дин ачесте хотърѣѣ се ва адреса тот-одатъ Департ. компетентъ пентрв ка сѣ прѣвѣгъзъ асвпра адъчереѣи лор дн дитплинѣре. Дн тоате пѣднвоѣреа че сар пѣте наште дитре къръмъѣре ми Банкъ асвпра интѣрпѣтадиѣ Статътелор ми а дндаторѣѣлор пѣсе асвпра Банчиѣ прин ачесте статъте, дрептатеа де а пѣми зпъ сълпер-арвѣтръ дн казъ де пѣзнѣре дитре арвѣтрѣ, есте ласатъ Домнѣгорѣлаѣ къ прѣѣмѣреа Банчиѣ.

Арт. 23. Къръмъѣреа се ангажъзъ а нъ къвта ниѣи одатъ а фаче вре зп дитпрѣмътъзъ сѣлѣнкъ де ла Банкъ

Арт. 24. Ниѣи одѣниоаръ Банка нъ ва пѣтеа лъз дн операдиѣле че ле дитрѣнпѣнде маѣ мълтъ до-въндъ де къръ 8%.

Дакъ дъпъ проспѣрѣтатеа Банчиѣ, венѣфѣчъла еѣ авзалъ (созокѣндъ ми довънда) ар трѣче песте 10% Банка ва фѣ дндаторѣтъ де а маѣ мѣкшара до-вънда дн операдиѣле че ле ва дитрѣнпѣнде къ 7%. Дин ачеастъ скъдере се ва скоате ааръ ескопта

векселелор, дн казъ кѣнд таксіа de есконтъ аче-
лор-лаате ванче дн Европа п'ар admire de-odatz
ачеастъ скѣдере.

Таксіа дмпрвмтврлор сѣв епотекъ ё хотъ-
рлгъ ла 7⁰/₀.

Пентрѣ дмпрвмтврл де але Гввервлзл еа ва
ла п'амаі 6⁰/₀.

Дмпрвмтвѣ каре пѣ ва пѣте нлчл дмтр'зн
казъ се треакъ песте сѣма de 375,000 треі сѣте
шентезечл шл члнчл млі талерл.

Арт. 25. Ачеастъ Банкъ ва пѣте днфлнда о
сѣкврелъ (о касъ дмпрвмтврлоре) ла Галаці шл
кѣ днвоіреа Гввервлзл шлн алте пѣрдл але
Прлнчлпглзл.

Арт. 26. Кончесла de фадъ се акордеазъ Банчл
Moldovei пе знѣ термлнѣ de 25 de anі.

Дакъ доі ані днпнлте de есплрареа ачестѣ
термлнѣ, Гввервлзл п'ар днкѣпшлннда есплрареа
кончеслеі Банчл, апол кончесла се ва прлвл ка
валавлль пентр'зн пов термлнѣ de 10 anі, ш'аша
маі департе, ка дѣпъ о днцълеціре тѣкѣт.

Арт. 27. Кончеслларѣ ва аве дрлгѣла de а
форма о соціетате апонлмъ пентрѣ пѣпереа дн
лѣкпаре а ачестѣ прлвлелл.

Арт. 28. Дакъ дѣпъ есплрареа кончеслеі, Банка
с'ар десфлнда, апол дѣпчечеа к'зн анѣ маі днпнлте
de ачестѣ термлнѣ прлн пѣвлкаціл еа ва лнвлта
пе ачел каре ар аве влете de ванкъ, а ле арѣта
шл а ле склмѣва кѣ ванл дн пѣтѣрѣторе. Дѣпъ
есплрареа ачестѣ термлнѣ, сѣма ванлор, а влеле-
телор педнфлдомате о ва депѣне Банка дн De-
part. de Finance dн Moldova пентрѣ а ретраѣе
влетеле сѣс арѣтате.

Датѣ с'аз ачестѣ дн prezidenta Ноастрѣ дн
орашл Іашлл ла 17. (19) Маіѣ, анѣ Мънтврел
зна мле опл сѣте члнчл-зѣчл шл шесе, еар а Dom-
нел Ноастре ал шентелеѣ, сѣв а Ноастрѣ лскъл-
тврѣ шл печетеа Статѣлл, контраслнлатъ de Mi-
нлстрѣл Ноастрѣ Секретарл de стат алѣ флнанделор.

Млнстрѣл Секретар de Стат ла Depart. de
Finance.

Секціа а III-a Nr. 582, Маі дн 7. 1856.

П Е Р І К О П Е dн хроника Romanilor de

Georgie Șincai de Șinca.

(Каре днчече дн анѣ 86 дѣпъ паштереа Domn-
лзл Хс шл се а сѣвршл дн анѣ 1808, дн каре
аз днчечл а се тлпѣрл. Дн Молдова тлпѣрл прлн
градла, Domn. G. A. Gika сѣнтѣ redacția D. Insc-
скл. Moldovii. A. T. Lazrlean, анѣ 1853.

(Ва врѣта.

Анѣ 105. Флнд кѣ днпѣрѣціел Romanilor
преа тѣлѣт ар фл скѣзѣт, de п'ар фл кѣпрлнс. Траіан
Дмпратѣл чел маі таре шл маі влгелз, Dakia
адлдат флнд шл de дмпротлвлрлле Daklor, шл de
вѣпѣтатеа дѣрл, злче Келешерл¹⁾, ачелашл Дмпрѣ-
рат кѣт аз лспрѣвлт подѣл, дндатъ аз треѣт
Дѣпѣреа, шл вѣтѣндѣсе, аша de рѣз аз днфлрлнт
пре Dakl, кѣт п'аз ретас нлчл каре сѣ агонлзаскъ
пѣтѣнтѣл нлчл карл сѣ локѣеласкъ прлн четѣдл;²⁾
дрепт ачечеа дн анѣ ачестѣ, шл дн чел доі че
врѣеазъ³⁾ фларте тѣлцл локлторл аз дѣс дн Dakia,
днн тоатѣ лѣтеа Romanilor⁴⁾, дар маі алес днн
Roma шл днн Італла, прекѣт адеверелзъ лнскрлп-
длле, каре пѣпъ дн злча de асѣзл кѣсѣт, маі
кѣ самѣ дн Ardeal⁵⁾, днн каре лнскрлпдл ачечеа
днкъ се доведеллте, кѣ пѣ пѣмаі глоате млшеле,
чл шл фамллі de флрлте аз фост дѣсе сѣз стрѣмѣ-
тате дн Dakia. Лѣнѣ анѣ фл дн ворѣѣ de анѣ
пѣтера тоате фамлліле, кѣте се афлѣ дн лнскрлпдл,
чл тѣ четеште ла Фрлдвалскл⁶⁾ Четеште шл челе
че ам скрлс дн Історла Romanilor (каре с'аз тлпѣ-
рлг дн сѣвршлтѣл Calendarlzl de анѣ 1807)
партеа 2. §§. 8, 9, 10. — Ез ла анѣ ачестѣ маі
тѣлѣт пѣ маі днпнрѣ, флрѣ пѣмаі кѣ пѣ е пѣпѣ-
тлнѣ, сѣ флѣ фост шл днн фамлліа Корвлнлор (днн
карл а фл прѣслт Matias Kraisl Bugariei кѣ dea-
длнелѣ дореа сѣ се арете⁷⁾ адѣшл дн Dakia, тѣкар
кѣ Корвлнл дн лнскрлпдл пѣ се четеск.

1) Samuel Köleséri in Aurgaria Romano-Dacica.
cap. 1 Nr. 5. 2) Eutropius Lib. 7. Paulus Diacon-
Lib. 10. 3) Katona in Synopsi Chron. 4) Eutro-
pius, et Paulus Diaconus II. cc. 5) Fridvalski
Inscrip. Dacicae. 6) Eaedem Inscript. Dacicae. 7)
Zamoscius in Analectis Dacicis cap. 11.

Анѣ 106. Траіан, дѣпъ че аз днвлнс шл
стѣнѣс пре Dakl, аз зѣвовл дн Dakia, Mesia шл
Тракіа пѣпъ ла анѣ 108, прекѣт се ва адеверл-

де ачи дн коло. Дн аня ачеста 106, маі тълъ аз фост дн Dakia; пентрѣ къ аз сѣпат вѣстїе-рїиле лѣи Декевал де сѣпт алвїа Стрїеалї¹⁾; аз цертїсѣ шї мѣлцѣмїтѣ зейлорѣ, днтїз пентрѣкъ аз пѣтѣт днвїнцѣ пре Декевал шї а сѣпѣне Dakia Romanilor²⁾; а доза, пентрѣ къ аз афлат вѣстїе-рїиле³⁾; аз чїнстїт къ фоарте пѣлте шї фрѣтоасе дарѣри пре Марк Лїкїнїе Мѣкїан пентрѣ вѣлѣ пѣр-тареа лѣи дн ресвоїл къ Dakii⁴⁾, аз дїрес четѣ-дїле челе стрїкате але Dakiei, шї аз zїdїt вѣеле позе де їзновѣ, каре сѣпт Caput bovis (Капѣл возлї). Нїкопїлѣ Валахїеї, Теодора саз Тѣрнѣл ла капѣл подѣлї чел дїн Валахїа, шї Пѣнтеа ла капѣл подѣлї чел дїн Бѣлгарїа⁵⁾; шї маї пре вртѣ аз фѣкѣт кїлѣ шї апедѣсрїлѣ, деспре каре дестѣл ам кѣвѣлат дн Історїа Romanilor, партеа 2. § 11 каре о vezї.

¹⁾ Dion Cassius in Trajanum. ²⁾ Inscriptio Dacia 3. ³⁾ Inscript. 69. ⁴⁾ Inscript. 43. ⁵⁾ Procopius de edif. Lib. 4. c. 6.

Анѣл 107. Дн анѣл 107, саз дн сѣршїтѣл анѣлї трекѣт, Траїан дн чїнстеа сорорїї сале Марїанеї, аз zїdїt Маркїанопїлѣ дїн Бѣлгарїа¹⁾; че се кїатѣ акѣта Преслава²⁾; дїн Mecia де дїос саз Бѣлгарїа аз трекѣт дн Тракїа; внде аз длоїт орашѣл Zenes, шї л'аз нѣмїт де пре нѣтеле сѣз Траїанопїлѣ³⁾, де внде днторкѣндѣсе дн Dardania аз zїdїt Блїанѣл, кареле дѣпѣ че с'аз дїрес прїн Івстїнїан чел дїнтїз, с'аз нѣмїт Івстїнїана а доза⁴⁾, їарѣ акѣта се кїатѣ де локїторї Прїерент, де Талїанї Треїсерено, шї есте дн Сервїа лѣлгѣ Дрїнѣл алѣ, дн прежта четѣдїеї нѣмїте Нек⁵⁾.

¹⁾ Zosimus, Lib. 1. c. 4. Ammianus Marcellinus Lib. 27. p. 364. ²⁾ Bruzen in Dictionario T. 7. Hofmanus in Lexico T. 3. ³⁾ Idem Hofmanus T. 4. ⁴⁾ Procopius de aedificiis. Lib. 4 c. 1. Katona in Synopsi Chron. ⁵⁾ Baudrand in Geographia.

Анѣл 108. Днтѣрѣндѣсе Траїан дн анѣл ачеста дн Рома, шї дѣкѣнд шї Країлї Декевал, аз дїнѣт ал доїлеа трїзѣф де Dakї, къ атѣта маї таре помпѣ, къ кѣт аз фост маї през а'л днвїнцѣ, шї вчїде пре ел¹⁾. Їарѣ кѣт къ фоарте къ през ї-аз фост лѣи Траїан а фаче ачеста, тѣртѣрїсенте Івлїан Азгѣстѣл шї Параватѣл саз Апостата²⁾, зїкѣнд: къ Dakii ера чеї маї тарї шї маї вїтежї днпре тоате неатѣрїлѣ челе де атѣчї, шї пентрѣ статѣра шї тѣрїтеа трѣнѣрїлор шї пентрѣ кѣте ле вагасе лор дн кап Затолкїсї, кареле се чїнстеа де дѣшїї; пентрѣ къ фїїнд еї днкрѣдїнѣдїї къ нѣ ворперї къ тотѣл, фѣрѣ нѣмаї се вор стрѣмѣта къ

локашѣл, пѣрѣреа ера гата а се вѣга дн прїметѣ ка чеї че'шї аштента мѣтареа.

¹⁾ Dion in Trajanum. Katona in Synopsi Chron. ²⁾ in Satyra.

Анѣл 109. Днпрешїїндѣсе вестеа Траїан дн лѣте пентрѣ кѣте фѣкѣсе де кѣнд дн пѣрѣдїа, дар маї вѣртос пентрѣ челе че лѣкрас дн Dakia, тоате неатѣрїлѣ л'аз чїнстїт прїн со-сѣї, днкъ шї Indianii, карїї ера чеї маї депѣртѣдї де Рома¹⁾.

¹⁾ Dion in Trajanum, Katona in Synopsi Chronologica.

Анѣл 110. Днделѣпденте сокотїнд Днтѣратѣл Траїан, къ фїе-каре стѣпѣнїре н'аре онї нѣмаї де арте, чї шї де днвѣдѣтѣрї, (пентрѣ кѣ артеле нѣмаї декѣт апѣрѣ саз днтѣреск днтѣрѣдїїлѣ, дарѣ днвѣдѣтѣрїлѣ шї мештешѣтѣрїлѣ де фѣрїческ.) пѣдїнтѣл аз днчетат дела арте, шї еї нортїт днвѣдѣтѣрїлѣ днпре сѣпѣшї; пентрѣ къ дн Рома аз фѣкѣт вївлїотека, чеа де пре нѣтеле лѣї, Блїїана кїематѣ¹⁾; їарѣ дн Dakia коледїїрїлѣ саз скоалеле вѣрѣашїлор²⁾, шї але вѣїашїлор³⁾, ш-ч-л. Батѣр де ар врта лѣї Траїан шї овлѣ-дѣїторїї Ромѣнїлор шї ар вѣга днпре дѣшїї днтѣз днвѣдѣтѣрїлѣ (кѣт се зїк) челе фрѣтоасе; а доза: тоате мештешѣтѣрїлѣ, вартѣ челе маї де треавѣ шї маї де лїнѣсѣ, ка се нѣ се сѣрѣлѣвѣсѣт Ромѣнїї пре алте неатѣрї! Ачеста де се ва фаче, вредѣтѣ, Ромѣнїї вор фї днпре чеї маї фѣрїчїдї. Шїлдѣ не поате фї Рѣсїеа, а кѣрїеа локїторї, че ера маї днпїнте де Петрѣ чел таре? шї че сѣпт акѣта?

¹⁾ Dion in Trajanum. Calvisius in opere Chron. Briccius in Chron. Univ. Katona in Synopsi Chron. ²⁾ Inscriptiones Dacicae 22, 70, 71. ³⁾ Eaedem Inscript. 64, 65. (Ва врта.)

(„Zimbrer“)

Іашїї, 1. Ізніе.

Дн нѣтерѣл 115 ал Zimbrѣлї амѣ апелатѣ ла гласѣл Клерѣлї постѣрѣ, шї ал Ромѣнїлорѣ де дїноколо де Мїлковѣ дн прївїнѣга Ынїреї. Астѣзї не грѣвїмѣ а вѣвлїка вѣз артїкѣлѣ ал прекѣвїомїеї Сале Пѣрїнтѣлї Архїmandрїтѣ Неофїтѣ Скрїбан, професорѣ дн Semınaria де ла Сокола. Адѣнѣрѣл кѣпрїнѣс дн ел ва лѣтїна їдѣїлѣ маї тѣлтора.

Ної днѣсѣ дескоперїтѣ днтѣрѣсѣл сїмдїмїнте тарї де крѣштїнѣ шї де ромѣнѣ че опореазѣ вїсе-

rika ші паўізнеа поастръ. Кестізнеа віталъ де
 шіре ші нешіре есте аштернътъ не фацъ ші
 шіне десвълітъ. Ноі фелічїтмъ дшплїнеа знеі
 асемїне повїле даторїї а прекъвїошіеї сале днаїне
 теа ромънїмеї ші дорїмъ ка асемене артїккле
 провенїте дїн сїнъл вісерїчеї съшї айъ тмътшї.
 тоареа дпрїзїре.

БНІРЕА САБ НЕБНІРЕА

прїнчїпателор.

Еатъ днтревареа тїмънълї де фацъ пентръ
 тотъ патриотънъ адевъратъ. Еатъне де фацъ про-
 пвсъ де а не алеце, с'аз ачеа че аз дорїгъ чеї
 маї марї Домнїторї шї ерої аї Ромънїлоръ Сте-
 фанъ челъ made шї Міхаї Вігеазл, саз ачеа че
 пенътнъдъ еї ісвѣтї, не аз ласатъ де а фі жкърїеа
 днтшплърїлоръ шї а соартелоръ декретате де
 провіденцъ пентръ тоате ачеле попоаре шї пентръ
 тоді ачеї оашенї, карї авътъдї де ла прїнчїнъл
 днїтъдїеї шї ал армонїеї че днтъреште шї тмъ-
 теште, се днсъфалъ шї се порнескъ де спїрїтъл
 десвїнъреї шї ал вражбеї, де тмънеа днтъперїкълї.

Патріотъле Ромъне! фїїзле ал крештїнъ-
 тьдїї! Тъ нънъ астъзї а'ї фостъ вітатъ де чеелалтъ
 нъме, де къръ челеалате наджї; Провїдїнда с'аз
 шїлостївїтъ; шї астъзї 'дї се трїмїте о днтреваре
 (де віеацъ Езропа те днтреавъ, шї ка не Ро-
 манъ шї ка не Крештїнъ: Воештї тъ віеацъ?

Респънде! Респънде ка Романъ ка съ къ-
 воаскъ лътеа къ дн вінеде тале кърѣе тотъ де
 ачелъ снъѣ стрълъчїтъ каре аз фостъ фала лъ-
 теї днтреї; респънде ка крештїнъ, ка съ къ-
 воаскъ лътеа къ тъ ештї крештїнъ.

Даръ пентръ ка че вошъ фаче шї акъмъ съ
 лъ фачемъ орвеште, прекъмъ поате къ с'аз фъ-
 кътъ тмъте дн тїмънърїле трекъте, деспре каре
 астъзї не кымъ фъръ вре знъ фолосъ, де ачеа
 адъкнъдъне амїнте де ачеа днцелелантъ сенгенцъ
 а знеї вестїтъ фїлософъ каре адеце зїче: „Quid
 quid agis, prudenter agas et respice finem!“ „Орї
 че фачї, днцесенденше фъ, шї прївеште сфършї-
 ть!“ . . . Ка нъ къмъва дн вртъ непорочїреа
 поастръ съ не днкътъшезъ прїп фаврїкареа а
 днсъшї тмънлоръ поастре, шї ка нъ ла чеа дн-
 тьїе кншошнїцъ че воескъ а фаче челеалате наджї
 деспре ної, съ не кнвоаскъ къ ної сїнгърї пнпъ
 астъзї амъ фостъ кншнъторїї непорочїрїлоръ
 поастре шї снъгемъ шї де астъзї днаїнте. Нъ

есте маї mare de-șimare de къръ а зчїгашлї
 де сїне! . . .

Шї пентръ ка съ не лъмърїмъ маї віне аскура
 ачештї днтревърї де віеацъ саз де тоарте, съ
 черчетмъ дн деосевї, фъръ чеа маї тїкъ патїмъ,
 саз пъртїнїре ачесте дозе днтревърї шї пентръ
 ка съ нъ зїчетъ къ воїмъ а скїмъва лъкръ штїгътъ
 не лъкръ нештїгътъ, дспре кымъ зїче провервъл
 Ромънескъ: „Вравїа дїн палтъ не Чоара дїн паръ.“
 Апої се пнпемъ тмъна не кнцетъ шї съ черчетмъ
 днтї нешїреа дн каре амъ зкърътъ нпъ акъмъ,
 шї апої знїреа че не аштеаптъ къ браделе дескїсе

I.

НЕБНІРЕА ПРІНЧІПАТЕЛОР.

Днсъшї квънтълъ де Небнїре, ловеште де
 одагъ дозе дїн челе маї повїле sentimente че
 поате авеа оменїреа. — Ловеште зїкъ шї наджїо-
 налітатеа шї релїція. Ловеште наджїоналітатеа
 пентръ къ наджїа нъ есте алтъ чеа де къръ о фа-
 мїліе mare, шї десвїнъторїкълъ фамїліеї есте не
 цїзмътате зчїгашъ де пърїнцї. Ловеште релїція
 крештїнъ, пентръ къ челъ маї дналтъ прїнчїпъ
 алъ крештїнїлоръ есте Бнїреа, кърї еатъ къ че
 днкеїе Іс. Хс. тоапъ Евангелїа Са: „Пърїнте
 Свїнте зїче ел, мергнъдъ ла патїма чеа де къръче,
 фъ ка тоді зна съ фїе, прекъмъ Тъ днтръ мїне
 шї Ез днтръ Тїне, де асемїнеа шї еї Бпа съ
 фїе!“

Даръ поате къ вецї зїче, о патриотїлоръ! къ
 ачестъ прїнчїпїс де нешїре Антїхрїстїкълъ, антїпа-
 дїонал, с'аз свїндїгъ прїп кърѣереа а къръ-ва
 веакърї де кнндъ фїндъгъ прїнчїпателе. Аша дн-
 тръ адевъръ: рълъ се фаче фїре шї тръескъ дн
 дспере ка дн элементъл мес! . . зїче ренъмїтълъ
 поетъ ромънъ. Ачештъ цїздекатъ с'ар асемъна
 днтюкма къ ачеа а знї омъ варваръ, шї селъа-
 тїкълъ, каре ла пропънереа вре знї мїсїонаръ Ез-
 ропаеанъ де ал крештїна шї ал лъмїна, аръ респъ-
 нде, къ въръврїеа шї селътъчїзнеа де маї
 тмълді анї о петрече шї тръеште къ днъса, шї къ
 фїндъ дн еле депрїнсъ, ел нъ воеште нїчї а се
 лъмїна. Дакъ ачештъ респънсъ есте де рїсъ шї
 вреднїкъ де осъадъ, апої оаре ал постръ къмъ
 ва фї?

Даръ къ тоате ачесте, съ черчетмъ маї дн
 спеціал ачештъ традиціоналъ нешїре, ачештъ антї-
 хрїстъ десвїнаре.

Къръ пентръ трекътъ, Історїа нї аратъ къ тотъ
 дезна амъ фостъ цїкърїа соартелоръ шї аї фъртъ-

пilorъ дін афаръ. Кораѳа паціеі пѣ авае о къртъ, о възсолъ каре съі деа о дірекция штізтъ ші хотърітъ. Сісгемъ де адеіреа Домніторіоръ аз десевършітъ непорочіреа; ші дакъ дикъ пѣ не-амъ сдръмікатъ де тотъ съвъ асемінеа недичегате ловірі де партізі ші де інтріці, аз фостъ пѣмаі суре а прелъці тікълошіле, не каре де къръ-ва тімпъ дикоаче пѣ ле пѣгърмъ аліна де къръ prin кіетареа знеі протекціі дін афаръ, сокотітъ де пѣріндіі пострі ка сінгѣра мѣпѣіре. — Дандеръ скѣтіторіа, — іаръ де поі гѣстатъ кѣ о амаръ немълдестіре; еатъ дн скѣртъ трекѣтъ постръ.

Се прівітъ акѣмъ дн тімпъа де фацъ темейріле ачеле рідікѣле ачелоръ че съптъ дн контра зпїреі прінціпателоръ. Еатъ кѣмъ се фѣдърніческѣ а се теме еі де ачестъ Днїре:

1) Дн прівіреа реліціоасъ зїкъ зпїі, кѣмъ кѣ зпїреа прінціпателоръ аръ траде дѣпъ сіне зпѣ Прінцъ де дінастіа Европеанъ, каре п'аръ фї де крелінда поастръ ші нї аръ стріка леѣеа.

Ачестъ фацарнікъ претекстъ се деранпъ сінгѣръ де ла сіне; кѣчі зпѣ Прінцъ Европеанъ орї ші каре аръ фї елъ, дѣпре політіка а орї ші кѣрзіа гѣвернъ чівілізатъ, пѣ поате сінгѣръ а'шї сена съвт тронъ, кѣчі а скїтва реліціа свнзшілоръ сеі, днсетнеазъ а се детрона сінгѣръ не сіне, кѣчі адевъратъ тронъ алъ Днпѣрацілоръ ші ал Рецілоръ стъ тотъ аколо, знде стъ ші днсшї тронъ лѣ D-зѣ, адекъ дн інтеле ші кѣдетеле свнзшілоръ. Нѣ се афлъ дінастіе аша де скѣртъ ла відере ка еа сінгѣръ съ'шї аръче корона де не капъ сез. Даръ негръ а се віде ші маі віне ші маі лѣтърітъ авсърдігатеа знеі асемінеа фѣдърнічїте фрїчі, съ прівітъ маі де апроане фамиліа домнітоаре дн Рѣсіа. Еа дн орїцінеа еі, дрентъ цѣдекъндъ, пѣ аз фостъ нїчі рѣсакъ нїчі ортодоксъ, ші чїне оаре асгъзі дн Рѣсіа есте маі възъ Рѣсѣ ші маі ортодокс де къръ фамиліа Днпѣрѣтеаскъ? Регатъ Греціеі де асгъзі аре домніторіа пѣ Грегъ нїчі ортодокс; ші дакъ вома цѣдека кѣ непѣртеніре, вома афла не Гѣвернълз Еліпъ тотъ аша де радїоналъ ші де патриотъ пре-кѣмъ ера ші челъ дн тімпъа Етеріеі де ла 1821. Черкареа де ла 1853 ші 1854 аз доведітъ ачеста.

Де асемінеа дн прівіреа реліціоасъ клеръл

Еліпъ днфлореште маі мѣлтъ де къръ ачелъ грекъ дн Прінціпате ші дн Тѣрчіа; ші дакъ чїнева за фаче арѣтаре кѣ дн Атена се афлъ вре зпѣ місіонаріа авсѣпъ, апоі ла ачеста се респѣнде, кѣ де ачештіа се афлъ претътїндено ла рѣсърїте, прекумъ ші дн алте локѣрі ші проселітістѣлоръ днтрече не ачелъ дн Елада. Афаръ де ачесте дн Оланда, оаре пѣ есте реѣеле де крелінда протестантъ, іаръ попоръ де ачѣа католікъ? ші кѣ тоате ачесте попоръ пѣ сѣфере нїчі зпѣ фелъ де жїгнїре дн реліціе.

2) Дн прівіреа політікъ — кѣ адікъ с'аръ жїгнї інтегрїгатеа імперїалї Отоманъ; негръ кѣ інтегрїгатеа ачѣаста прїмїндъшї трівѣтълз кѣвенітъ днтр'о сомъ зпїтъ дѣпре аналогіе де ла тотъ статъа Ромънъ, кѣшгїгъ дикъ тотъ одатъ ачѣеа кѣ ва аве ла Дѣнѣреа зпѣ зїдъ де апѣраре пѣтернікъ, маі вѣртосъ дакъ с'аръ днтрѣдѣче дн ачестъ статъ сісгемълз мілітаръ алъ Прѣсіеі; де чѣлъ маі таре іnterесъ алъ Тѣрчіеі есте, ка еа сінгѣръ саз съ днвоіаскъ а се фаче ла Дѣнѣре зпѣ Статъ пѣтернікъ, саз де пѣ, апоі сігѣранда екіліврѣлї Европеі, аръ чере неапѣратъ а лѣа негръ Прінціпате алте мѣсѣрі, адікъ а ле днкорпора кѣтръ імперїал Отоманъ спре а'шї фаче елъ аїче днтрїтѣріле сале, ла каре Прінціпателе пѣ аръ пѣте лѣа алтъ парте де къръ ачѣеа а салахорїлоръ ші а кѣрѣшїлоръ, ші а ашеза гарнізоанеле Тѣрчіеі спре кіаръ а са сігѣрандъ не вїігорїме. А лѣса дѣчі ачесте прінціпате дн негрїре ші дн адміністраре де кѣштїгъ негръ зпїі ші негръ адді, есте а комѣате вїіторъл Тѣрчіеі ші сігѣранда екіліврѣлї Европеанъ, ші днсшї кіаръ порочіреа лоръ. (Ва зрѣа.)

БИБЛЮГРАФІЕ.

Фрагмент історїк, скріс дн векеа лїмѣ Ромънъ дн 1495, скос ла лѣмїнъ дн Молдова ла 1856. Нота. Іст Фрагмент історїк скріс не хѣртїе паргаментъ, се комѣане дн 8 фїле, фѣкаре лѣнгъ 5 де палте 9½ лїніі, латъ 4 палте прекум се vede дн Фак-сіміле, ачесте фїле аз фост легате кѣ зп гѣган ромъ. (Маі не ларѣ дн Nr. вїіторїа.)